

Ukrainian national pedagogical University. K. D. Ushinsky (collection of scientific papers). – Odessa, PNU ei. K. D. Ushinsky, 341-349 [in Ukraine].

7. Tovkach, I. Ye. (2015). *Psuxologichni osoblivosti proyavy kreatyvnosti u starshomu doshkilnomu vitsi* [Psychological characteristics of creativity in the preschool age]. *Young Scientist*, 4 (19) Part 3 april, 106-110 [in Ukraine].

УДК 159.922.73 + 316.614.6] – 053.4

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКА ТА ЇХ МОТИВАЦІЙНА СКЛАДОВА

Л. Д. Токарева

молодший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника
Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України

В статті розкрили проблему морально – етичної поведінки дошкільника, проблему ціннісних орієнтацій дошкільника та її мотивації. Підкреслили надзвичайне значення дошкільного віку як періоду становлення особистості дитини. В статті відмітили, що дошкільний період є одним з особливих в плані становлення і розвитку мотиваційної сфери особистості.

В статті підкреслили, що інтенсивний розвиток мотиваційної сфери дитини актуалізує пізнавальні мотиви, які лежать в основі формування майбутньої навчальної діяльності. В статті зауважили, що супідрядність мотивів є самим важливим новоутворенням в розвитку особистості дошкільника, що ієрархія мотивів надає певної спрямованості всій поведінці дитини дошкільного віку. І по мірі її розвитку з'являється можливість оцінювати не тільки окремі вчинки дитини, але й її поведінку в цілому.

Ключові слова: Ціннісні орієнтації, дошкільник, моральне виховання, мотиви, мотивація, сім'я, соціалізація.

Л.Д. ТОКАРЕВА. ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ ДОШКОЛЬНИКА И ИХ МОТИВАЦИОННАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ.

В статье раскрыта проблема нравственно – этического поведения дошкольника, проблема ценностных ориентаций дошкольника и ее мотивации. Подчеркнули специфику развития особенностей мотивационной сферы в дошкольном возрасте. В статье отметили соподчиненность мотивов, которая является самым важным новообразованием в развитии личности дошкольника. Сделан вывод, что иерархия мотивов дает определенную направленность всему

поведенню і появляється можливість оцінювати не тільки окремі поступки ребенка, но і його поведіння в цілому.

Ключевые слова: *Ценностные ориентации, дошкольник, нравственное воспитание, мотивы, мотивация, семья, социализация.*

LUDMILA TOKAREVA. VALUE ORIENTATION PRESCHOOLER AND ITS MOTIVATIONAL COMPONENT.

The article revealed the problem of moral and ethical behavior of the preschool child, the problem of value orientations preschooler and her motivation. Emphasize the vital importance of preschool age as the formative period of the child.

Notice that the value orientation - is one of the main psychological characteristics of the person, reflecting a conscious attitude to social reality, linked to motivation and behavior orientation of the individual. The article revealed the specifics and peculiarities of motivational sphere in preschool.

Noted that the preschool period is one of special in terms of formation and development of motivational sphere of personality. Motives behavior of children on the one hand is very simple and naive, the other - are hidden, unconscious characteristics due to family care. The article stressed that the intensive development of motivational sphere of the child actualizes cognitive motives that underlie the formation of future training activities.

The article noted that the subordination of motives is the most important neoplasm in personality development preschooler that the hierarchy of motives gives a certain orientation to all behavior of the child of preschool age. And as far as its development it is possible to evaluate not only individual acts of a child, but her behavior in general.

Motivational component of personality of child of preschool age permeates all aspects of all levels of its existence, has a decisive influence on the actions carried out by it regulates and directs its activities.

Keywords: *Value orientations, preschooler, moral education, motivation, motivation, family, socialization.*

Актуальність дослідження та постановка проблеми. Система моральних цінностей являється одним із важливих аспектів процесу становлення особистості дитини як соціальної істоти. Воно полягає у залученні дитини до моральних цінностей, виробленні в неї моральних якостей, розвитку здатності жити згідно принципів, норм і правил моралі, втілюючи свої уявлення і переконання у реальних вчинках і поведінці. Таким чином, в процесі морального виховання відбувається моральне самовизначення особистості, створення нею самої себе засобами вчинків і поведінки.

Проблема моральної поведінки дошкільника, проблема ціннісних орієнтацій дошкільника та її мотивації має ключове значення в предметному полі педагогічної психології. Особливе місце ця проблема займає в онтогенетичному плані, оскільки є основою становлення особистості.

В ході соціалізації дошкільнику належить навчитися керувати власною поведінкою, дотримуватися норм і правил, які пред'являтимуть оточуючі, долати свої інстинктивні, природні імпульси, відмовлятися від певних бажань, миритися з частковим задоволенням потреб. Тому, виходячи в широкий і безмежний світ, сповнений протиріч, у дитини повинні бути сформовані чіткі моральні орієнтири, які і входять до системи моральних цінностей, що допоможе їй керуватися у всіх життєвих ситуаціях. І саме ці орієнтири, цю "моральну платформу" дають батьки та вихователі дитячих садків своїм дітям.

Звісна річ, щоб моральні уявлення стали основою поведінки дитини, вони повинні знайти опору у її власному досвіді. І завдання дорослих не в тому, щоб нав'язати дитині моральні формули у готовому вигляді, а в тому, щоб організувати її поведінку відповідно до моральних норм. Тобто, дорослі, найближчі люди, сім'я, спираючись на «зону найближчого розвитку дитини» (по Л.С.Виготському), готують її до засвоєння соціальних норм, цінностей і стереотипів певної культури.

В наукових працях Виготського Л.С., Запорожця О.В., Ельконіна Д.Б., Леонтьєва О.М. та ін. підкреслюється надзвичайне значення дошкільного віку як періоду становлення особистості дитини. Саме в цей період вона долучається до загальнолюдських цінностей, встановлюються перші взаємини дитини з дорослими. Тому зазначимо, що ціннісні орієнтації – одна із головних психологічних характеристик людини. Вони відображають усвідомлене ставлення до соціальної дійсності, що пов'язане з мотивацією поведінки та спрямованістю особистості. Соціальна поведінка починається з готовності, з установки, в якій відображені і прагнення, і цілі, і вимоги, і очікування людини.

Разом з тим, ціннісні орієнтації - це складний соціально-психологічний феномен, який характеризує спрямованість і зміст активності особистості. Вони є частиною системи оцінок і ставлень особистості, визначають загальний підхід людини до світу, до себе. Вони задають зміст і напрямок особистісних позицій, поведінки, вчинків. А формуються вони в ході засвоєння соціального досвіду і виявляються в цілях, ідеалах, інтересах, переконаннях тощо.

Мета статті – проаналізувати суть і значення ціннісних орієнтацій по формуванню моральних якостей дитини дошкільного віку, як складової цього процесу та розкрити специфіку розвитку і особливостей мотиваційної сфери в дошкільному віці.

Виклад основного матеріалу статті. Аналізуючи спадщину славетних науковців Бодальова А.А., Боришевського М.Й., Гіппенрейтер Ю.Б., Запорожця О.В., Корчака Я., Ковальова А.Г., Котирло В.К., Кулачківської С.С., Ладивір С.О., Макаренко А.С., Макарової Т.А., Співаковської А.С., Петровського В.А., Титаренко Т.М. та ін., які виділяють ціннісні орієнтації, як своєрідний центр координації, який визначає поведінку й ставлення до соціального середовища вважаючи ціннісні орієнтації – одним з важливих критеріїв моральної та громадянської спрямованості особистості.

Доречно зазначити думку науковців Бодальова А.А., Гіппенрейтер Ю.Б., Запорожця О.В., Корчак Я., Ковальова А.Г., Котирло В.К., Кулачківської С.С., Ладивір С.О., Макаренко А.С., Макарової Т.А., Співаковської А.С., Петровського В.А., Титаренко Т.М. та ін., які підкреслюють, що в дошкільному віці закладається фундамент моральної поведінки, відбувається засвоєння моральних норм і правил, починає формуватися суспільна спрямованість особистості. Вони відзначають, що моральні поняття помітно збагачуються від молодшого дошкільного віку до переходу її у перший клас, стають більш аргументованими, чіткими, визначеними. Моральні ж судження старших дошкільників та першокласників, вважають Кравцов Г.Г., Кравцова О.Є., Непомняща Н.І., Люблінська А.О., Мухіна В.С., Смирнова О.О., Якобсон С.Г. та ін. засновані на досвіді власної поведінки і на конкретних прикладах, вказівках і роз'ясненнях вихователів і батьків.

Нам видається актуальним і значимим, що формування ціннісних орієнтацій починається вже з дошкільного віку. Таке уявлення базується на тому, що ведучі психологи різних наукових шкіл, як зарубіжних Адлер А., Бандура А., Лоренц К., Маслоу А., Роджерс К., Фрейд З., Еріксон Е. та ін., так і сучасні Виготський Л.С., Гальперін П.Я., Давидов В.В., Запорожець О.В. Ельконін Д.Б., Котирло В.К., Кулачківська С.С., Лурія А.Р., Леонт'єв О.М., Мухіна В.С. та ін. надають особливого значення дошкільному періоду і ранньому дитинству в становленні особистості і її змістових(значенневих, смислових) ціннісних компонентів. Вище згадані вчені прийшли висновку, що процес становлення особистості – системи переконань і ціннісних орієнтацій може здійснюватися не тільки усвідомлено, але і не усвідомлено, і найбільш інтенсивно йде становлення саме в дошкільному віці.

Варто зауважити, що в роботах С.Л. Рубінштейна, О.М. Леонт'єва, Н. І. Непомнящої, С.Г. Якобсона, В.С. Мухіної, Є.В. Субботського та ін. підкреслено значення ціннісних орієнтацій для соціального розвитку особистості. І джерелом розвитку дитини, вважають вони, виступає дорослий, якого дитина намагається наслідувати, намагається бути на нього схожою. Розвиток особистості здійснюється переважно в сім'ї і залежить від прийнятого в ній стилю виховання, від того, що в

ній переважає – співробітництво, доброзичливість і взаєморозуміння або ж нетерпимість, грубість, покрикування та покарання, те і буде визначаючим. І від того, як буде відбуватись виховання на перших стадіях розвитку людини, в значній мірі залежатимуть майбутні ціннісні орієнтації підростаючої особистості.

Слід зазначити, що дитина не народжується з готовою моральною свідомістю, їй не властиві жодні моральні погляди, абетку моральності дитина починає засвоювати спілкуючись з найближчими для неї людьми. Починаючи з раннього віку через спілкування з близькими їй людьми, на думку Венгер Л.А., Запорожець О.В., Котирло В.К., Кулачківської С.С., Ладивір С.О., Неверович Я.З., Сухомлинського В.О. та ін., дитина вчиться засвоювати моральні цінності, поступово розуміючи і осмислюючи їх значення. І саме через сімейну практику спілкування, через близьких людей залежатиме, якими моральними категоріями буде мислити дитина.

І з огляду на це, життя сім'ї повинно спонукати дитину до гарних вчинків, у вправленні в позитивній моральній поведінці. Могутнім регулятором моральної поведінки можуть бути слова, дії, вчинки батьків. Завдяки ним формується моральна свідомість людини, її моральні почуття. Також, моральна поведінка дитини повинна регулюватися її внутрішніми моральними почуттями і переконаннями.

В цьому ж контексті, доречно зазначити, що дошкільний вік характеризується інтенсивним розвитком мотиваційної сфери дитини. Актуалізуються пізнавальні мотиви, що лежать в основі формування майбутньої навчальної діяльності, з'являються нові мотиви, які за своїм характером можна визначити як суспільні, які надають сильний вплив на всю поведінку дитини.

На думку науковців Божович Л.І., Венгер А.Л., Ельконіна Д.Б., Запорожця О.В., Котирло В.К., Кулачківської С.С., Коломінського Я.Л., Кравцова Г.Г., Кравцова О.Є., Ладивір С.О., Неверович Я.З., Непомнящої Н.І., Мухіної В.С., Смирнової О.О., Якобсон С.Г. та ін. встановлено, що вивчення мотивів поведінки людини, її мотивації заслужено займає центральне місце в психолого-педагогічній науці. Мотивація забезпечує активізацію і цілеспрямованість поведінки, виконує, таким чином, повною мірою і регуляторну функцію, обумовлюючи суть психології особистості. Становлення і формування особистості тісно пов'язане з формуванням все більш стійкої поведінки в позитивно мотивовану, спочатку особисто значимої діяльності. Ще в дошкільному віці людина вступає в систему суспільних відносин, починає взаємодіяти з іншими людьми в ході різної діяльності. Все це безпосередньо формує її особистість, яка зайняла певне місце в системі відносин і багато в чому визначається системою, яка складається із внутрішніх і зовнішніх

мотивів. Особливої актуальності набуває вивчення специфіки розвитку та формування мотиваційної сфери особистості дітей дошкільного віку. І це обумовлено багатьма причинами, однією із таких причин є те, що дошкільнята перебувають на порозі нового етапу свого життя, а саме шкільного навчання. Тому ступінь сформованості мотивів поведінки може визначати не тільки її подальший успіх у навчальній діяльності, а й статусний стан в колективі, почуття самоповаги та ін.

Варто зрозуміти, що важливим є те, що в цьому віці закладаються основи ставлення до багатьох видів діяльності (гри, навчання, трудової діяльності тощо), тому виникає необхідність формування внутрішньої позитивної мотивації дитини, в контексті виконуваної дитиною діяльності. Важливим фактором вважається розвиток саморегуляції поведінки дошкільника, що також обумовлюється специфікою формування системи мотивів поряд з вольовою сферою.

Проблема розвитку і формування мотивів поведінки знайшла своє відображення в роботах багатьох дослідників. Так, наприклад, Коломінський Я. Л. вказує на всебічні зміни, що відбуваються у сфері мотивації дошкільника, поява нових мотивів, обумовлених більшою соціалізацією дошкільнят в порівнянні з дітьми раннього віку. Характерний напрям досліджень можна спостерігати і у Божович Л.І., яка проаналізувала онтогенез мотивів, приходять до висновку про якісну перебудову в мотиваційній сфері дітей різного віку. Ельконін Д.Б. та Венгер А.Л. вказують на суттєві зміни в мотивах поведінки старших дошкільників у зв'язку з підготовкою до вступу в школу.

З огляду на це, доречним буде зазначити, що моральні знання допомагають дошкільнику, а згодом і першокласнику правильно діяти в тій чи іншій ситуації. Адаже для того, щоб вчинки відповідали вимогам моральних норм і правил, вони повинні добре знати, що таке «добре» і що таке «погано».

Мотиви поведінки дитини суттєво змінюється на протязі дошкільного дитинства. Так, наприклад, молодший дошкільник в більшості випадків діє під впливом виникаючих в даний момент ситуативних почуттів і бажань, викликаних самими різними причинами. При цьому дитина не дає собі звіту в тому, що змушує її здійснювати той чи інший вчинок. Вчинки старшого дошкільника стають більш усвідомленими. В багатьох випадках він може доволі розумно і впевнено пояснити, чому вчинив в даному випадку так, а не інакше.

Варто наголосити на тому, що протягом даного вікового етапу спостерігається виникнення та розвиток ряду психічних механізмів, які забезпечують функціонування всіх компонентів морального вибору. Як свідчать численні психологічні дослідження, новоутворення дошкільного віку пов'язані з

переключенням орієнтації дитини на соціальне середовище, появою особистісних форм поведінки. Накопичення соціального досвіду та перетворення загальноприйнятих цінностей у значимі для самого дошкільника супроводжується значними змінами емоційної та мотиваційної сфери. (Виготський Л.С., Божович Л.І., Запорожець О.В., Єльконін Д.Б., Котирло В.К., Неверович Я.З. та інші).

Життя дошкільника більш різноманітне, ніж життя в ранньому віці. Дитина включається в нові системи відносин, нові види діяльності. З'являються, відповідно, і нові мотиви. Це мотиви, пов'язані із самооцінкою, самолюбством, які формуються в мотиви досягнення успіху, змагання, суперництва, в мотиви, пов'язані із моральними нормами, які в цей час засвоюються, та ін.

Мотиви діяльності в дошкільному та молодшому шкільному віці поступово перестають бути рівнозначними для дитини, вони набувають певної системи, одні з них починають переважати над іншими. Ті з мотивів, які будуть виступати в якості головних, визначатимуть спрямованість усієї поведінки дитини. У дошкільні роки стрижень особистості тільки починає складатися, але певна спрямованість у поведінці дитини вже спостерігається. Вона може бути різною, від вкрай егоїстичною, індивідуалістичною до суспільної, високоморальної (звичайно, в межах можливості даного віку).

Мотиви поведінки дитини суттєво змінюється на протязі дошкільного дитинства. Молодший дошкільник в більшості випадків діє під впливом виникаючих в даний момент ситуативних почуттів і бажань, викликаними самими різними причинами, при цьому не дає собі ясного звіту в тому, що вимушує його здійснювати той чи інший вчинок. Вчинки старшого дошкільника стають більш усвідомленими. В багатьох випадках він може доволі розумно пояснити чому вчинив в даному випадку так, а не інакше (Божович Л.І., Венгер А.Л., Єльконін Д.Б., Запорожець О.В., Котирло В.К., Кулачківська С.Є., Коломінський Я.Л., Кравцов Г.Г., Кравцова О.Є., Ладивір С.О., Неверович Я.З., Непомняща Н.І., Мухіна В.С., Смирнова О.О., Якобсон С.Г. та ін.).

Вищезгадані науковці відзначають, визнають і надають особливого значення суспільним мотивам – бажання зробити щось для інших людей, принести їм користь. Вже багато молодших дошкільників можуть виконати нескладне завдання заради того, щоб доставити радість іншим людям. У старших дошкільників можна помітити і поспостерігати доволі свідоме виконання моральних норм, пов'язаних з допомогою іншим людям.

Особливо наголошують науковці, на тому, яке важливе значення у формуванні поведінки дитини мають моральні мотиви. Вони виникають і розвиваються у зв'язку із засвоєнням і усвідомленням норм поведінки людини в суспільстві і висловлюють

ставлення дитини до людей. До кінця старшого дошкільного віку в цій групі мотивів все більше місце починають займати громадські мотиви - бажання зробити приємне, потрібне іншим людям, полегшити їхнє становище, принести їм користь.

Вище згадана плеяда науковців в своїх спеціальних дослідженнях показала, що громадські за своїм змістом мотиви вже в старшому дошкільному віці можуть набувати значної спонукальної сили, більшу, ніж мотиви особистої користі чи інтерес до зовнішньої, процесуальної сторони діяльності. Однак мотиви цього типу виникають не спонтанно, а завдяки виховному в впливу дорослих.

Вивчаючи мотиваційну сферу дитини дошкільника Я. Л. Коломінський, Л.І. Божович, Д.Б. Ельконін, А.Л. Венгер, Кравцов Г.Г., Кравцова О.Є., Непомняща Н.І., Мухіна В.С., Смирнова О.О., Якобсон С.Г. та ін., вказують на інтенсивність її розвитку в цей період. Поведінка молодшого дошкільника, ще мало чим відрізняється від поведінки дітей раннього віку: вона діє здебільшого під впливом ситуативних емоцій і бажань, що викликаються різними причинами. Крім того, здійснюючи той чи інший вчинок, вона не зовсім розуміє навіщо, чому вона його здійснює, їй важко пояснити, мотивувати свою поведінку. Вчинки ж, ставлення до навколишнього дітей старшого дошкільного віку вже більш усвідомлені. Різні мотиви спонукають дітей дошкільного віку до виконання однієї і тієї ж дії. Так, наприклад, трирічна дитина миючи іграшки, робить це щоб побавитися у воді, пограти з водою, старший же дошкільник, наприклад, - робить це для того, щоб речі стали чистими, щоб допомогти мамі або близьким людям.

Слід нагадати, що старші дошкільники починають судити про вчинки не тільки за їх результатами, але й за мотивами, їх захоплюють такі складні етичні питання, як справедливість нагороди, відплата за вчинене зло тощо. Тому науковці Я. Л. Коломінський, Л.І. Божович, Д.Б. Ельконін, А.Л. Венгер, Кравцов Г.Г., Кравцова О.Є., Непомняща Н.І., Мухіна В.С., Смирнова О.О., Якобсон С.Г. та ін. доцільним вважають забезпечувати дошкільника навичками практичного життя, навчати його пристосовуватися до нових умов, виробляти гнучкість поведінки, виховувати творче ставлення до дійсності; вправляти в умінні виявляти волю. Такий підхід батьків у здійсненні виховного впливу буде сприяти тому, що до кінця старшого дошкільного віку складуться біль-менш сталі особливості особистісного реагування на те, що відбуватиметься поруч; вибудовуватиметься ієрархія мотивів і дитина почне усвідомлювати, в якій послідовності й чому доцільно діяти так чи інакше.

І це обумовлено багатьма причинами, однією із таких причин є те, що дошкільнята перебувають на порозі нового етапу свого життя, а саме шкільного навчання. Тому ступінь сформованості мотивів поведінки може визначати не тільки

подальший успіх у навчальній діяльності, а й статусний стан в колективі, почуття самоповаги та ін.

Зміни в мотивах поведінки на протязі дошкільного дитинства відбуваються не тільки в тому, що змінюється їх зміст, з'являються нові види мотивів. Між різними видами мотивів складаються підпорядкування, супідрядність, ієрархія мотивів: одні з них набувають більш важливого значення для дитини, ніж інші (Д. Б. Ельконін, Л. І. Божович, О. В. Запорожець, П. Я. Гальперін, В. С. Мухіна, О. М. Леонтьєв та ін.).

Отже, найважливішим особистісним механізмом у дошкільному віці вважається супідрядність мотивів. Вона з'являється на початку дошкільного віку і з часом розвивається. І саме цими змінами в мотиваційній сфері дитини пов'язують початок становлення її особистості. В ранньому дошкільному віці всі бажання дитини були однаково сильними. Кожне із бажань дитини ставало мотивом, що спрямовувало поведінку дитини до дії. Якщо у дитини виявлялось багато бажань одночасно, вона опинялась в невирішеній ситуації вибору.

Наявність підпорядкованості мотивів дає можливість дитині відмовитися від привабливої, в даний момент речі, заняття заради виконання більш важливого, хоча і, можливо, більш нудного заняття. Так, якщо головними мотивами поведінки стають суспільні мотиви, дотримання моральних норм, дитина в більшості випадків буде діяти під їх впливом, не піддаючись протилежним спонукам, штовхаючи її на те, щоб, наприклад, образити іншого або збрехати. Коли у дитини переважають мотиви особистого характеру, отримувати тільки особисте задоволення, це може призвести до серйозних порушень правил поведінки. Варто зауважити, що в такому випадку, знадобляться виховні міри, спрямовані на перевиховання дитини дошкільника. Загалом в поведінці людини існує багато різних мотивів, але саме супідрядність приводить до того, що різні мотиви втрачають рівноправність і вишиковуються в систему. Дитина в такому випадку може відмовитись від привабливої гри заради, можливо, і більш нудного завдання для неї, схваленого дорослим.

В експериментальних дослідженнях із вивчення ієрархії мотивів у дошкільників Леонтьєв О.М., а потім і Мухіна В.С. встановили, що вже в 3 роки дитина розуміє слова «повинен», «добре», «погано», знає, що норми та правила порушувати не можна, навіть якщо дуже хочеться. Мухіна В.С. вказує, що супідрядність мотивів є самим важливим новоутворенням в розвитку особистості дошкільника і що ієрархія мотивів надає певної спрямованості всій поведінці. По мірі її розвитку з'являється можливість оцінювати не тільки окремі вчинки дитини, але й її поведінку в цілому, як хорошу чи погану.

Варто зазначити, що знання дітьми норм і правил ще не забезпечує хорошої поведінки. Знаючи правила, вони не завжди застосовують їх. Дитина може знати, що не можна битися, забирати у товариша іграшки, ображати його тощо, але не завжди поводить ся так, як це потрібно. Недостатньо знати, як треба діяти в тому чи іншому конкретному випадку, треба мати практичний досвід вправління в добрих вчинках.

Висновок. Дошкільний вік – це сенситивний період розвитку душевних і духовних якостей дитини. Дошкільне дитинство — унікальний, неповторний період розвитку всіх основних психічних процесів, протягом якого відбувається не лише елементарне становлення, а й інтенсивний розвиток активного, осмисленого ставлення дитини до дійсності, формується загальна та конкретна самооцінка, елементи вольової регуляції поведінки та діяльності, виникає потреба відчувати свою причетність до навколишнього життя.

Система моральних цінностей, ціннісні орієнтири – найважливіша складова у формуванні особистості, тому що вона є регулятором взаємин між дітьми, проникає в усі сфери життя, формує свідомість і визначає поведінку дитини. В поведінці будь – якої людини існує багато різних мотивів і саме супідрядність приводить до того, що різні мотиви утрачають рівноправність, шикуються в систему.

Мотиваційна складова особистості людини пронизує всі аспекти, всі рівні її буття, робить вирішальний вплив на здійснювані нею вчинки, регулює і спрямовує її діяльність, служить джерелом життєвої активності. Зважаючи на це суттєвим є подальше вивчення проблематики мотивації поведінки дитини дошкільного віку в контексті вирішення прикладних завдань, що стоять перед дитячим садком і школою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. (Психологическое исследование.) М.: «Просвещение», 1968. – 464с.
2. Кравцов Г.Г., Кравцова Е.Е. Шестилетний ребенок. Психологическая готовность к школе. – М.: Знание, 1987. – 80 с. – (Новое в жизни, науке, технике. Сер. «Педагогика и психология»; №5).
3. Кулачківська С.Є., Ладивір С.О. Я – дошкільник (вікові та індивідуальні аспекти психічного розвитку). – К.: Нора – Прінт, 1996. – 108 с.
4. Коломинский Я.Л. Человек: психология: Кн. для учащихся ст. классов. – 2 – е изд., доп. – М.: Просвещение, 1986. – 223с.
5. Мухина В.С. Психология дошкольника. Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов и учащихся пед. училищ. Под ред. Л.А. Венгера. М.: Просвещение, 1975. – 240с.

6. Особенности психического развития детей 6 – 7 – летнего возраста. /Под ред. Д.Б. Эльконина, А.Л. Венгера; Науч. – исслед. ин – т. общей и педагогической психологии Акад. пед. наук СССР. – М.: Педагогика, 1988. – 136с. – (Педагогическая наука – реформе школы).

REFERENCES

1. Bozhovych, L.I. (1968). *Lychnost i ie formyrovanye v detskom vozraste. [psykholoicheske issledovanye]*. Moskva: «Prosveshchenye» [in Russian].
2. Kravtsov, G.G., Kravtsova E.E. (1987). *Shestyetny rebenok. Psykholoicheskaia gotovnost k shkole. [Novoe v zhyzny, nauke, tekhnike. Ser. Pedagogika i psykhologiya №5]*. Moskva: «Znanye» [in Russian].
3. Kulachkyvska S.Y. Ladyvir S.O. *Ya – doshkilnyk (vikovi ta indyvidualni aspekty psykhichnoho rozvytku)*. (1996). Kyiv: «Nora – Print». [Ukrayina].
4. Kolominskiy Y.L. *Chelovek: psykhologhiia (1986)*. [Knyha dlya uchashchyhsia starshykh klassov. Moskva: «Prosveshchenye» [in Russian].
5. Mukhyna V.S. *Psykhologhiia doshkolnika*. [Uchebnoe posobie dlia studentov ped. Institutov I uchashchyhsia ped. Uchylisshch. Pod red. Venher L.A. Moskva: «Prosveshchenye» [in Russian].
6. D.B. Elkonyn, A.L. Venher. (Eds.). (1988). *Osobennosty psyhicheskoho razvytya detey 6 – 7 – letneho vozrasta. [Nauchno issledovatel'skiy institut obshchey s pedagogicheskoy psyhologii APN SSSR]*. (Pedagogicheskai nauka – reforme shkoly). Moskva: «Pedagogika» [in Russian].

УДК 159.922.27:37.017.7, 316.74

БАТЬКІВСЬКА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СТРУКТУРИ ФЕНОМЕНУ БАТЬКІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Федорчук О. І.,

молодший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

В статті проаналізовано поняття батьківської відповідальності, її місце у сучасній психологічній науці та роль у структурі феномену батьківської культури. Визначені складові та характерні особливості батьківської відповідальності, а також фактори, що впливають на процес її розвитку. Зроблено висновки, що батьківська відповідальність є головним показником рівня батьківської культури молодих родин зокрема та відображенням майбутнього нашого суспільства вцілому. Поставлені завдання по узагальненню світового досвіду та пошуку ефективних шляхів становлення батьківської відповідальності.